

Dragsvik-Tammiharjun alueen maisemaselvitys

Copyright © Pöyry Environment Oy

Kaikki oikeudet pidätetään Tätä asiakirjaa tai osaa siitä ei saa kopioida tai jäljentää missään muodossa ilman Pöyry Environment Oy:n antamaa kirjallista lupaa.

Copyright © Pöyry Environment Oy

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	2
2	MAISEMALLINEN TARKASTELU	2
2.1	Alueen sijainti	2
2.2	Maisemamaakunta	3
2.3	Maa- ja kallioperä sekä korkeussuhteet	3
2.4	Vesisuhteet ja ilmasto	5
2.5	Kasvillisuus	5
2.6	Maiseman tilallinen hahmottuminen	6
2.7	Maankäytön historia	7
3	HISTORIALLISET ARVOT	8
3.1	Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt	8
3.2	Kiinteät muinaisjäännökset	9
4	MAISEMALLISESTI MERKITTÄVÄT OSA-ALUEET JA KAUPUNKIKUVALLISET TAVOITTEET	10
4.1	Puistot ja puutarhat	11
4.2	Näkymät	12
4.3	Puusto ja puukujanteet	14
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	16
6	LÄHTEET	17

Liitteet

1

Maiseman nykytila -kartta

Formatted: Indent: Left: 0 cm

1 JOHDANTO

Tämä maisemaselvitys on laadittu Dragsvikin varuskunta- sekä Tammiharjun sairaala-alueesta laadittavan puitesuunnitelman ja asemakaavaluonnoksen pohjaksi. Maisemaselvityksen kohdealueeseen kuuluu Tammiharjun sairaalatoimintojen alue, Dragsvikin varuskunta-alue sekä rakentamaton alue varuskunta-alueen ja valtatie 25:n välissä.

Selvityksen tavoitteena on ollut hankkia perustiedot maiseman nykytilasta, ominaispiirteistä ja kulttuurihistoriallisesti merkittävistä ympäristöistä. Alueen rakennushistoriallinen ja arkeologinen selvitys sekä luontoselvitys on laadittu erillisinä osina.

Maisemaselvityksen ovat laatineet konsulttityönä Pöyry Environment Oy:stä hortonomi (AMK), maisema-ark. yo. Kaisa Junkkonen ja maisema-arkkitehti MARK Heidi Ahlgren. Projektipäällikkönä puitesuunnitelman ja asemakaavaluonnoksen laadinnassa ja kehittämissuunnitelmassa on toiminut Pöyry Environment Oy:stä arkkitehti Heikki Hirvonen.

2 MAISEMALLINEN TARKASTELU

2.1 Alueen sijainti

Tarkasteltu alue sijaitsee Tammisaaren kaupungissa keskustan koillispuolella. Alueen laajuus on noin 70 hehtaaria. Tarkastelualuetta rajaavat pohjoisessa Raaseporintie ja Langansbölentie, lännessä Hirventie ja idässä Dragsvikin mäntyinen harju. Etelässä alue rajautuu Dragsvikin salmeen.

Tarkasteltu alue sijoittuu I Salpausselän jatkeelle, etelään viettävälle rinnealueelle. Alueen etäisyys Tammisaaren keskustasta on noin 5 km.

Kuva 1. Kohdealueen sijainti.

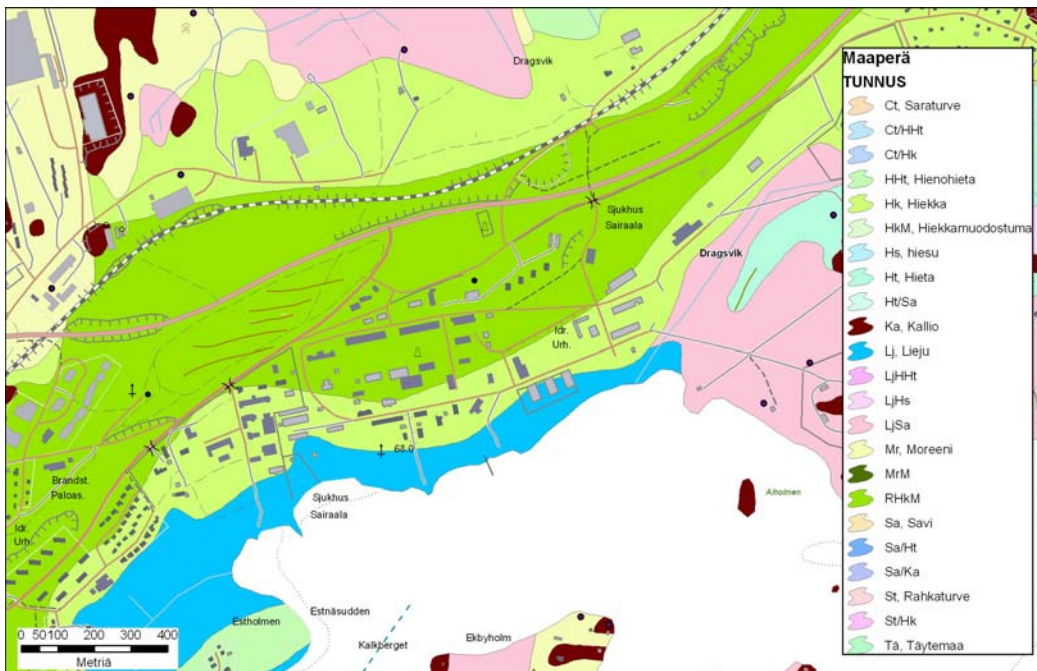
Kuva 2. Ilmakuva alueesta.

2.2 Maisemamaakunta

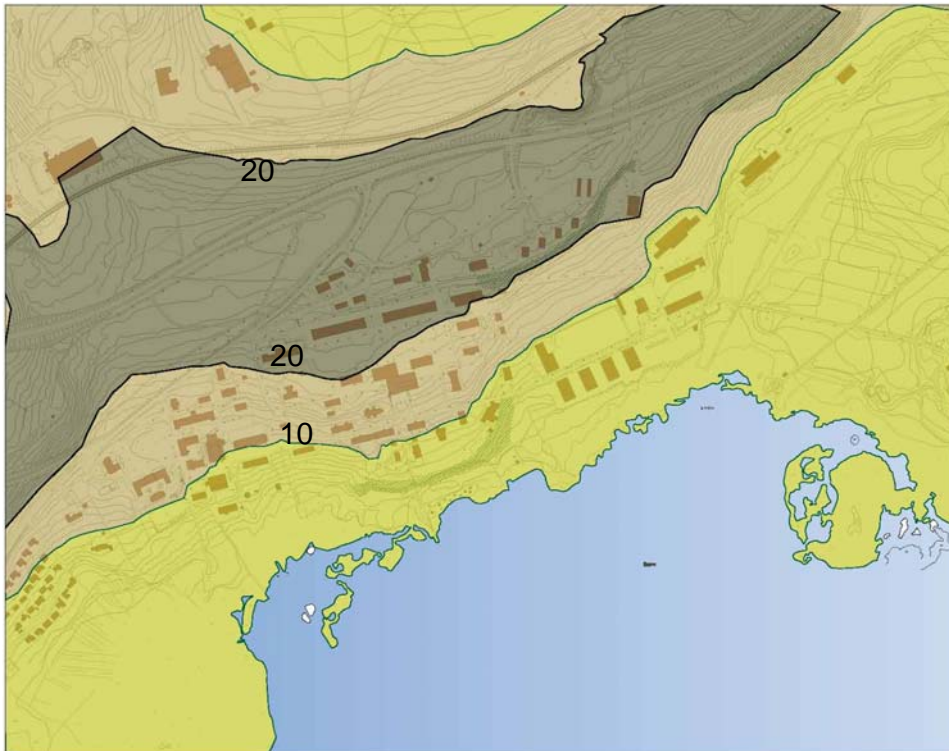
Suomi on jaettu kymmeneen maisemamaakuntaan. Tammisaari kuuluu ympäristöministeriön laatimassa maisema-aluejaossa Eteläisen rantamaan maisemamaakuntaan ja siellä Suomenlahden rannikkoseudun alueeseen. Eteläinen rantamaa on korkokovaltaan pääasiassa alavaa, mutta pienipiirteisyydessään hyvin vaihtelevaa. Alue on muinaista merenpohjaa. Tammisaaren saaristo on erityisen laaja ja moni-ilmeinen. Ensimmäisen salpausseinän reunamuodostuman jatkuminen Hankoniemen kautta ulkomerelle on maisemallinen erikoisuus. Lehtoja on melko paljon. (Ympäristöministeriö 1992, s.18)

2.3 Maa- ja kallioperä sekä korkeussuhteet

Kohdealueen muinainen rantavallimuodostuma muodostaa alueen topografian pääpiirteet. Tutkimusalueen korkeimmat osat, harjun laki, nousee 25 m korkeudelle. Laajempi alue, tasanne törmän päällä - vanhan varuskuntasairaalan koillispuolella on 20 m korkeudella mpy. Harjun laki on paljastunut Litorinameren alta karkeasti ajoitettuna noin 2400 eKr. ja edellä mainittu 20 m tasolla oleva tasanne noin 1700 eKr. (Timo Jussila, s.3). Aluetta halkova poikittaisharju on reunahiekkamuodostuma (RHkM) joka laskeutuu muodostuman molemmiin puolin hiekaksi ja veden rajaan mentäessä liejuksi. Alueen pohjoispuolella on lisäksi moreenimaita ja maaston alavimmilla kohdilla lieju-hienohietaa. Rannassa liejun ja hiekan vaihtumisvyöhykkeellä maisemassa erottuu selkeästi vanha rantatörmä. Suunnittelualueen kallioperä on graniittia (kallioperäkartta 1:100 000, GTK).

Kuva 3. Maaperä. (Kartta: GTK)

Kuva 4. Korkeussuhteet.

2.4 Vesisuhteet ja ilmasto

Alueelle ei ole sen eteläpuolella sijaitsevan merenlahden lisäksi merkittäviä vesistöjä. Suunnittelualueen pohjoisosaa on pohjavesialuetta.

Tammisaari kuuluu Tammen vyöhykkeeseen eli hemiboreaaliseen ilmastovyöhykkeeseen. Ilmasto on kohdealueella verrattain leutoa ja sademäärä korkea. Selvitysalueen sijainti aukean meren rannalla vaikuttaa alueen tuuliolosuhteisiin ja pienilmastoon. Syksyisin ympäristöään lämpimämpi merivesi lämmittää ilmastoa paikallisesti ja keväisin ympäristöään kylmempi meri viilentää ilmastoa paikallisesti. Edustan saaret ja tiheä rantametsikkö suojaavat aluetta merituulilta.

2.5 Kasvillisuus

Eteläisen rantamaan maisemakunta kuuluu hemiboreaaliseen tammivyöhykkeeseen ja kasvillisuus on keskimäärin rehevää. Lehtokasvillisuutta tavataan ja metsät ovat yleensä pääasiassa kuusivaltaisia havumetsiä, mutta puuston joukossa on paikoin jaloja lehtipuita. Soiden osuus on pienempi, kuin maan muissa osissa: luonteenomaisimpia suotyyppisiä ovat korvet. (Ympäristöministeriö, s.18)

Tammiharjun alueelle on asemakaavoituksen pohjatyönä tehty erillinen luontoselvitys (biologi FM Lauri Erävuori), jossa myös kasvillisuutta käsitellään tarkemmin. Selvityksessä on kasvillisuuden osalta keskitytty alueen biotooppien sekä uhanalaisten ja rauhoitettujen lajien selvittämiseen. Pääpaino selvityksessä kohdistettiin luonnontilaisiin tai sen kaltaisiin ympäristöihin erityisesti ranta-alueella. Kasarmi- ja sairaala-alueella selvitettiin kulttuurilajistoa.

Kasvillisuus selvitysalueen pohjoisosissa, maanteiden tuntumassa on mäntyvaltaista harjukangasta, jolla ei ole erityisiä luonnonarvoja. Kasarmin ja sairaala-alueen kasvillisuus koostuu rakennetun kulttuuriympäristön viheralueista, hoitonurmista ja puistoista sekä umpeenkasvaneista vanhoista niitty- ja puutarha-alueista. Sairaala-alueen länsireuna on villiintynyttä puutarhaa, jonka kasvillisuus on rehevää ja vanhoja puutarhalajeja esiintyy yleisesti. (Erävuori, s.7)

Merkittävimmät luontoarvot rajautuvat selvitysalueen rantoihin; Sairaala-alueen rantaosat ovat osittain suojelualuetta (tervaleppäkorpea). Vastaavan kaltaista, vanhojen tervaleppien luonnehtimaa, kosteapohjaista ympäristöä on selvitysalueen itäosan rannassa, joskin selvästi pienialaisemmaksi pirstoutuneena ympäristönä. Kyseisellä alueella esiintyy myös runsaasti isokokoisia jalavia. (Erävuori, s.11)

Kuvat 5. Rannan suojelualue. (Kuva: Lauri Erävuori)

2.6 Maiseman tilallinen hahmottuminen

Dragsvikfjärdenin vedenpinta muodostaa alueen laajimman avoimen maisematilan ja maiseman perustason. Siihen rajautuva rantavyöhyke on pientä hiekkarantaa lukuun ottamatta pääosin ruovikkoa, joka kasvaessaan muuttaa rannan maisematilaa suljetummaksi (kuva 6). Suurin osa sairaalan ja varuskunnan alueista on avointa tai puoliavointa kulttuuriympäristöä, jota luonnehtivat kookas puusto ja avoimet nurmikentät (kuva 7). Alueen pohjois- ja koillisosissa maisema on puoliavointa kangasmetsää, joka on osittain puolustusvoimien käytössä harjoitusalueena.

Kuva 6. Rannan ruovikkoa alkukesästä.

Varuskunta-alueella maisematiloja rajaavat puukujanteet ja sotilaallisesti sommitellut historialliset rakennukset. Nurmipohjalla kasvavat puuryhmät muodostavat puoliavoimia tiloja muuten pääasiallisesti avoimeen maisemaan. Sairaala-alueen maisema koostuu avoimista puistoista ja nurmikentistä, jotka ovat toimineet potilaiden ja sairaalan henkilökunnan virkistys- ja ajanviettopaikkoina. Kasarmialueelta etelään mentäessä puustoinen rinne rajaa avointa nurmikenttää, joka rannassa muuttuu taas suljetuksi rantametsiköksi. Rantametsikön ja nurmikentän väliin jää maisemassa selkeästi erottuva törmä. Asuinrakennusten ja rannan väliin jääkin selkeät pihapiirit, jotka rajautuvat rakennuksiin ja rantametsään. Varuskuntaalueen länsilaidalla rakennetun ympäristön eteläpuolella on vanhaa, umpeen kasvavaa niittyaluetta. Ainakin osa niittymäisestä alueesta on ollut kasarmien henkilökunnan puutarhana.

Kuva 7. Näkymä varuskunnan eteläiseltä tieltä. Kookkaat männyt rajaavat avointa maisematilaa.

Varuskunta-alueen aksiaalinen tieverkosto ja muinaisrantavyöhykkeen korkeussuhteet vedenpintaan nähden ovat olleet omiaan avaamaan hienoja näkymiä ja luomaan käytävämäisiä maisematiloja rantatieltä merelle. Tällä hetkellä suljetun maisematilan muodostama rantapuusto on paikoitellen niin tiheää, että osa näkymistä on menetetty.

2.7 Maankäytön historia

Tammisaari on yksi Suomen vanhimmista kaupungeista, Ruotsin kuningas myönsi sille kaupunkioikeudet vuonna 1546. Alueen asemakaavoitustyön pohjalle tehdyssä rakennushistoriallisessa selvityksessä (ark. Leena Suomela) on käsitelty tarkemmin alueen historiallisia vaiheita. Tammisaaren historiaan verrattuna Tammiharjun alueen historia on verrattain lyhyt. 1910-luvulle saakka alue oli lähinnä metsäistä harjua ja asemakaavoittamatonta näihin päiviin saakka. Alue on rakentunut vuosien 1912-1980 aikana ja se on toiminut pitkään ulkopuolisilta suljettuna varuskunta- ja mielisairaala-alueena. (Suomela, s.4)

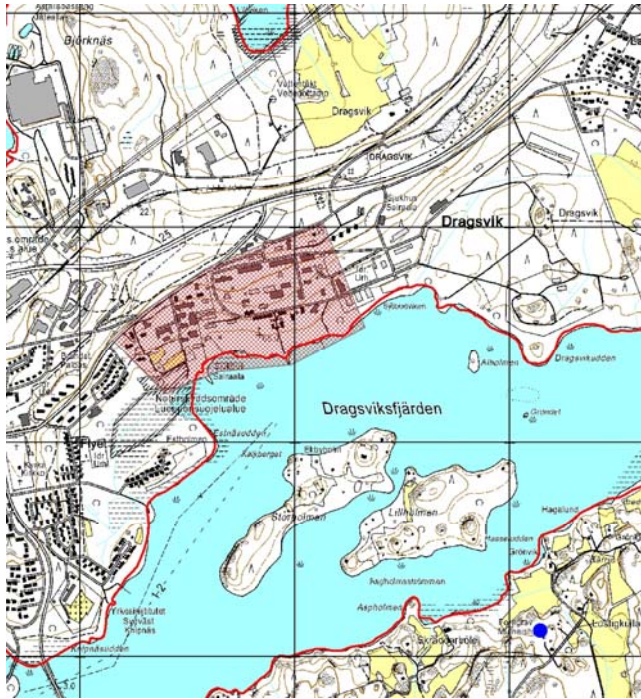
3 HISTORIALLISET ARVOT

3.1 Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt

Dragsvikin kasarmialue sekä Tammissaaren sairaala alue ovat valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt esittelevät rakennetun ympäristömme monimuotoisuutta ja antavat hyvän käsityksen Suomen historiasta ja kehityksestä. Tarkoitus on, että näillä alueilla ja kohteissa pyritään säilyttämään rakennukset, rakenteet ja ympäristö mahdollisimman hyvin. Muutokset ja mahdollinen täydennysrakentaminen eivät saa olla ristiriidassa niiden kulttuuriympäristöarvojen kanssa. (Rakennettu kulttuuriympäristö 1993)

"Dragsvikin kasarmialue rakennettiin venäläisille joukoille 1911-12. Kasarmit ovat peittämättömästä punatiilestä. Kaikkiaan rakennuksia on kolmisenkymmentä. Varuskunta-alueen itäpäässä on kuitenkin sotilaselämään liittyvä rakennus, joka on huomattavasti vanhempi. Dragsvikin kapteeninpuustelli perustettiin jo 1600-luvulla ja sen puinen, 1792 valmistunut sivurakennus toimii museona. Sotien välisen ajan kasarmialue oli punavankileirinä. Kasarmialueeseen liittyy sen länsipuolella sijaitseva Tammiharjun mielisairaala, joka sijoittui 1924 aluksi venäläisten rakentamiin tiilikasarmeihin. Rakennuksia korjattiin sairaalalähtökäyttöön E.A.Kranckin johdolla. Sairaalan kolmikerroksinen päärakennus valmistui 1930 (A.Mörne). Alueella on lisäksi joukko henkilökunnan asuinrakennuksia 1940- ja 1950-luvuilta."

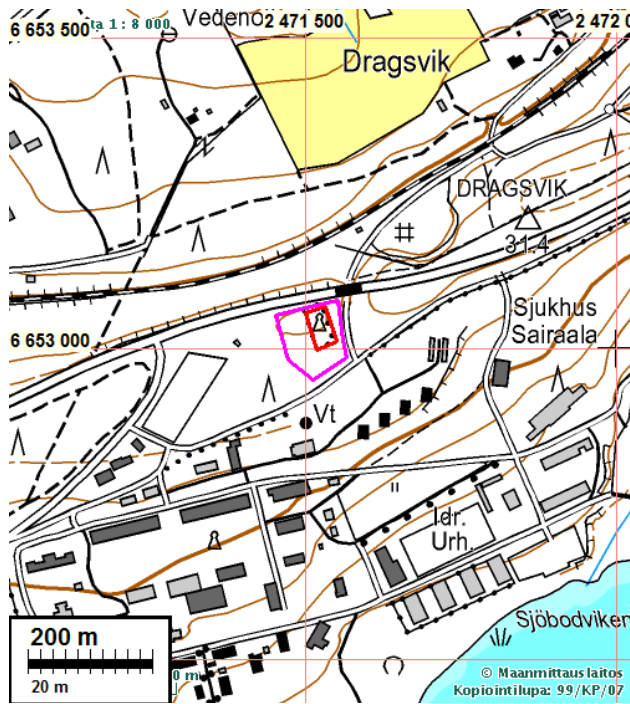
Myös maakuntakaavassa alue on huomioitu merkinnällä "kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue". Alueen suunnittelumääräyksenä yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja turvattava merkittävien maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriarvot.

Kuva 8. Valtakunnallisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävä ympäristö. (Lähde: ympäristöministeriön Herta-tietokanta.)

3.2 Kiinteät muinaisjännökset

Muinaismuistolaki (295/63) rauhoittaa kiinteät muinaisjännökset ja kieltää niiden säilymistä uhkaavat toimenpiteet. Alueelle on asemakaavoitustyön pohjaksi laadittu muinaisjännösinventointi (Timo Jussila, Mikroliitti Oy). Kohdealueen itäosassa, Gamla Baggbyvägenin ja Langansbölentien risteuksen itäpuolella on "harjun" (Salpausselän reunamoreenin) tasaisella laella v. 1918 teloitettujen punaisten joukkohauta ja hautamuistomerkki. Joukkohautaa lukuun ottamatta alueella ei missään havaittu mitään aikaiseen muinaisjännökseen viittaavaa. Em. joukkohauta ei ole varsinainen muinaisjännöslain tarkoittama muinaisjännös. Museovirastolta saatujen ohjeiden mukaan se tulee suojella muilla keinoin. (Jussila, s. 5)

Kuva 9. Joukkohauta ja suoja-alue karttaan merkittynä. (Lähde: Muinaisjäännösinventointi raportti)

4 MAISEMALLISESTI MERKITTÄVÄT OSA-ALUEET JA KAUPUNKIKUVALLISET TAVOITTEET

Tässä kappaleessa kuvataan kohdealueen osa-alueita ja annetaan suosituksia alueiden maiseman suojeluun ja hoitoon. Analyysi maiseman nykytilasta on esitetty erillisessä kartassa (liite 1).

4.1 Puistot ja puutarhat

Sekä Tammiharjun sairaalan että varuskunnan alueella on puistomaisia ympäristöjä, joilla on sekä käytännöllisiä, maisemallista sekä historiallista arvoa. Tammiharjun sairaalan nykyinen päärakennus rakennettiin vuonna 1930 sosiaalihuollituksen arkkitehtina toimineen Axel Mörnen piirustusten mukaan. Luonteenomaista Mörnen arkkitehtuurille on uusklassistinen ulkoasu: symmetria, selkeät linjat, pilarit, vaalea värytys. Rakennusten yleisilme on kevyt: ikkunat ovat lähellä julkisivupintaa, jolloin ulkoseinän paksuus ja raskaus ei korostu. (Suomela, s. 17)

Sairaalaympäristön puistot toimivat virkistysalueina potilaille ja henkilökunnalle. Sairaalan pääsisäänkäynnin edustan puisto sekä sen rannanpuoleiset viheralueet ovat myös tärkeä osa sairaalaympäristön kulttuurihistoriallisesti arvokasta kokonaisuutta. Niiden säilyttämistä avoimina ja hoidettuina suositellaan myös tulevaisuudessa. Avoin, puistomainen alue päärakennuksen pohjoispuolella luo tilaa ja ilmavuutta näyttävälle rakennukselle. Alueella on luultavasti ollut sen historian vaiheissa enemmän istutuksia, jotka ovat ajan mittaa kadonneet. Sairaalan edustan kasvillisuuden symmetrisyyden perusteella, mahdollista on myös, että puistolla on ollut ajalleen tyypillisiä muotopuutarhan piirteitä.

Kuva 10. Sairaalan päärakennus ja sen edustan puisto. (Kuva: Leena Suomela)

Kuvat 11-12. Puistoalueita rannan puolella sairaalaa.

Varuskunta-alueen maisemalliset piirteet muodostuvat nurmikentistä ja istutetuista puu- ja pensasryhmistä. Alueen rakennukset upseerikerhotaloa lukuun ottamatta ovat itä-länsi- tai pohjois-eteläsuuntaisia ja myös alueen tieverkosto noudattaa aksiaalisuutta. Alueen kulttuurihistoriallisen luonteen säilymisen kannalta merkittävimmät ympäristön ominaispiirteet ovat aksiaalisuus, näkymät merelle, puistomaisuus ja viheralueiden avoimuus, jotka tulisi säilyttää aluetta kehitettäessä.

Kuva 13. Varuskunta-alueen puistomaista puoliavointa ympäristöä.

4.2 Näkymät

Aluetta suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon nykyisten historiallisten punatiilirakennusten ja uuden rakennuskannan yhteensopivuus sekä ranta-alueen maisemalliset ja luonnonarvot ja mahdollisuudet. Tieverkosto ja uudisrakennusten sijoittelu voidaan suunnitella siten, että näkymät merelle säilyvät.

nitella niin, että se jatkaa alueelle luonteenomaista aksiaalisuutta, jolloin saadaan myös parhaat mahdollisuudet merinäkymien avaamiselle sekä tielle, että asuinrakennuksiin.

Nykyinen rantametsikkö on paikoitellen niin tiheää, että näkymät merelle eteläisimmältä tieltä on ainakin kesäaikaan menetetty (kuva 14). Rantametsän tervaleppäkorven suojelulliset tarpeet huomioiden rantapuustoa voidaan varovasti harventaa ja avata näkymäakseleita. Sairaalan kohdalla rantametsikön harventaminen paikoitellen avaisi näkymiä sairaalan puistoalueille ja tekisi aluetta viihtyisämmäksi. Rantametsän liiallista harvennusta tulee kuitenkin välttää, sillä metsillä on luonnonsuojelullisten arvojen lisäksi suojaava vaikutus alueen pienilmastoon. Varuskunta-alueen länsipuolta rantaan johtava, tällä hetkellä itään kaartuva tie, on mahdollista suoristaa tulevaisuudessa ja puustoa avaamalla tätä tietä myöten saada aikaan katkeamaton näkymäakseli merelle aina Raaseporintieltä saakka. Myös asuinrakennusten välistä rantaan johtava, puukujanteen rajaama merinäkymä on alueen hengen vuoksi merkittävä ja säilyttämisen arvoinen.

Kuva 14. Mahdollinen merinäkymäakseli tulevaisuudessa.

Kuva 15. Alueelta avautuu vähän näkymiä merelle. Olemassa olevat avoimet näkymät tulisi säilyttää.

4.3 Puusto ja puukujanteet

Tammiharjun sairaalan ja varuskunnan alueella on useita kookkaita, vanhoja mäntyjä ja jalopuita sekä puukujanteita, jotka ovat osa alueen kulttuurihistoriallista ympäristöä. Puuryhmät ja yksittäiset vanhat puut nurmipohjalla ovat olennainen osa puoliavointa puisto- maista ympäristöä, joka on alueelle luonteenomainen. Osa puustosta on peräisin alueen rakentamisen ajoilta ja osa on istutettu myöhemmin.

Aluetta suunniteltaessa tulisi ainakin kookkaimmat jalopuut huomioida ja pyrkiä mahdollisuuksien mukaan säilyttämään. Upseerikerhon edessä kasvava vanha tammi on verrat- tain yksi lajinsa edustavimpia yksilöitä. Muita maisemallisesti merkittäviä puuryhmiä ovat muun muassa sairaala-alueella ja avoimilla niittymäisillä alueilla kasvavat vanhat tammet, varuskunta-alueen länsipuolella ja sairaalasta rantaan johtavalla tiellä olevat hopeapajut. Maisemallisesti merkittävät puut ja puukujanteet on merkitty Maiseman nykytila -karttaan (liite 1).

Kuvat 16 ja 17. Vanha tammi upseerikerhon edessä ja jalavia hiekkarannalle johtavan tien varrella.

Tarkastelualueella olevat puukujanteet ovat maisemallisesti merkittäviä ja korostavat tien suoralinjaisuutta ja alueen sotilasarkkitehtuuria. Tärkeimmät puukujanteet ovat rantaan johtavien teiden varsilla sairaalan kaakkoispuolella oleva hopeapajurivistö (kuva 17) ja asuinrakennusten välissä kasvavat järeät jalavat ja lepät (kuva 16).

Kuva 18. Hopeapajut rantaan johtavan tien varrella.

Historiallisten rakennusten ohella maisema ja ympäristö ovat olennainen osa valtakunnallisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävän alueen arvoja. Dragsvikin varuskunta- ja Tammi-harjun sairaala-alueen maiseman elementit ovat luoneet komeat puitteet arkkitehtuurille ja ne tulisikin ottaa yhtenä osana huomioon aluetta kehitettäessä. Alueen tarkemman suunnittelun yhteydessä tulee maisema ottaa huomioon kokonaisuutena. Alueelle laaditaan maisemanhoitosuunnitelma, jonka tarkoituksena on osoittaa ympäristön luonteen kannalta olennaisimmat ja säilyttämisen kannalta arvokkaimmat piirteet ja korostaa niitä.

Sairaala-alueen puistojen virkistyskäyttömahdollisuuksia voidaan parantaa kehittämällä alueen eteläpuolella olevia vanhoja puutarha-alueita virkistyskäyttöön tai esimerkiksi asukkaiden viljelykäyttöön. Varuskunta-alueen avoin ja puistomainen ilme tulisi säilyttää myös tulevaisuudessa. Alueen vanhaa puustoa voidaan mahdollisuuksien mukaan säilyttää tulevan viheraluerakenteen runkona. Vanhojen puiden kunto on syytä tarkistaa säännöllisesti ja huonokuntoisia korvata uusilla istutuksilla. Yksittäisiä puita ja puukujanteita voidaan halutessa nostaa esille valaistuksella. Rantaa voidaan tulevaisuudessa kehittää virkistys- ja viheralueena vetämällä alueelle yhtenäinen kulkureitti alueen luonnonsuojeluarvot huomioiden. Näkymiä merelle voidaan avata harventamalla rantapuustoa paikoitellen. Uusi rakentaminen ei saa sulkea tärkeitä näkymälinjoja.

Nykyisten asuinrakennusten pihojen avoimuus ja luonnonmukaisuus voivat olla lähtökohdiana rakennettujen viheralueiden suunnittelussa myös tulevaisuudessa. Alueen kasvilajistoa valitessa on mahdollista suosia jo nyt alueella esiintyvää lajistoa erityisesti puuistutuksissa. Pihojen rajaamisessa luonnonmukaiset pensasistutukset toimivat paremmin, kuin aidat, joita ei tälläkään hetkellä ympäristössä esiinny.

Kuva 19. Pihanäkymä asuintaloilla.

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-aluetyöryhmän mitintö II. Ympäristöministeriö, mietintö 66/1992.

Erävuori, Lauri. Luontoselvitys, Tammiharju-Dragsvik asemakaava. Pöyry Environment Oy 2008.

Jussila, Timo. Asemakaavoitettavan alueen muinaisjäännösinventointi. Dragsvik-Tammiharju. Pöyry Environment Oy 2008.

Suomela, Leena. Dragsvik-Tammiharjun alueen rakennushistoriallinen selvitys. Pöyry CM Oy 2008.

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto ja ympäristöministeriö 1993.

Maaperäkartta. GTK.

Ympäristöministeriön Hertta-tietokanta.

1:100 000 kallioperäkartta. GTK.